

COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME
EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СУД З ПРАВ ЛЮДИНИ

ДРУГА СЕКЦІЯ

СПРАВА «СТРИЖАК ПРОТИ УКРАЇНИ»

(Заява № 72269/01)

РІШЕННЯ

СТРАСБУРГ

8 листопада 2005 року

*Це рішення стане остаточним за обставин, викладених у п. 2 статті 44 Конвенції.
Воно може підлягати редакційним виправленням.*

У справі «Стрижак та інші проти України»

Європейський суд з прав людини (Друга Секція), засідаючи палатою, до складу якої увійшли:

- п. Ж. П. КОСТА, *Голова*,
- п. А. Б. БАКА,
- п. К. ЮНГВІРТ,
- п. В. БУТКЕВИЧ,
- п. М. УГРЕХЕЛІДЗЕ,
- пані А. МУЛАРОНІ,
- п. Д. ПОПОВІЧ, *судді*,

та пані С. ДОЛЛІС, *Секретар Секції*,

після обговорення в нарадчій кімнаті 18 жовтня 2005 року,
вносить таке рішення, що було прийняте цього дня:

ПРОЦЕДУРА

1. Справа порушена за заявою (№ 72269/01), поданою проти України до Суду відповідно до статті 34 Конвенції про захист прав і основних свобод людини (далі - Конвенція) громадянином України п. Олександром Георгійовичем Стрижаком (далі - заявник) 10 лютого 2001 року.

2. Заявника, якому була надана правова допомога, представляв п. Ренат Мухамеджанов, адвокат, який практикує в Україні. Останній є також співголовою неурядової організації -

Центру прав людини у Дніпропетровську. Уряд України (далі — Уряд) представляли його Уповноважені - пані Зоряна Бортновська та пані Валерія Лутковська.

3. Заявник скаржився, зокрема, на те, що його не було повідомлено про дату та час слухання, яке відбулось 14 серпня 2000 року у Дніпропетровському обласному суді і що розгляд його скарги не був публічним.

4. Заява була розподілена Другій Секції (пункт 1 Правила 52 Регламенту Суду). У межах цієї Секції палата, яка розглядатиме справу (пункт 1 статті 27 Конвенції), була сформована, як передбачено пунктом 1 Правила 26.

5. Ухвалою від 15 червня 2004 року суд визнав заяву частково прийнятною.

6. 1 листопада 2004 року Суд змінив склад Секції (пункт 1 Правила 25). Ця справа була передана до Другої Секції у новому складі (пункт 1 Правила 52).

7. І Уряд, і заявник надали зауваження щодо суті (пункт 1 Правила 59).

ФАКТИ

8. Заявник народився у 1938 році і постійно проживає у м. Дніпропетровську.

I. ОБСТАВИНИ СПРАВИ

A. Підгрунття заяви

9. 5 вересня 1938 року Трійка Управління Народного Комісаріату Внутрішніх Справ¹ Української Радянської Соціалістичної Республіки у Дніпропетровській області визнала батька заявника соціально шкідливим елементом за вчинення грабежу та засудила його на 5 років позбавлення волі у виправно_трудовому таборі.

10. Батько заявника помер 26 березня 1976 року.

11. 28 березня 1980 року Президія Дніпропетровського обласного суду за протестом прокурора Дніпропетровської області скасувала постанову Трійки від 5 вересня 1938 року.

Було також закрито провадження у справі. У постанові, зокрема, зазначалось, що:

«... не було доказів ... грабежу...

... розслідування у справі відбувалось з грубим порушенням норм процесуального права.

Кримінальна справа за фактом скоєння злочину не порушувалась, звинувачення [батьку заявника] не було висунуте, обвинувальний висновок у справі не складався. У процесі слідства і розгляду справи не дотримані елементарні права обвинуваченого (на захист і т. ін.).

За таких обставин, постанову Трійки УНКВС УРСР підлягає скасуванню, а справа провадженням, за відсутності у його діях складу злочину закриттю ...»

12. 29 травня 1980 року Дніпропетровський обласний суд направив заявнику письмову довідку про те, що провадження у справі його батька було закрито, а постанову Трійки від 5 вересня 1938 року скасована.

13. 24 лютого 1997 року Комісія з реабілітації Дніпропетровської обласної Ради народних депутатів звернулася до Голови Дніпропетровського обласного суду з запитом про надання інформації щодо засудження 5 вересня 1938 року батька заявника з огляду на те, що довідка від 29 травня 1980 року містила щодо цього факту недостатньо інформації. Комісія також цікавилась, чи був батько заявника засуджений з політичних мотивів.

B. Провадження щодо виправлення довідки

14. 4 березня 1997 року Заступник Голови Дніпропетровського обласного суду видав Комісії з реабілітації Дніпропетровської обласної Ради народних депутатів письмову довідку про те, що:

«... постановою Дніпропетровського обласного суду від 28 березня 1980 року, постанову

Трійки УНКВС СРСР у Дніпропетровській області була скасована, а справа щодо Стрижака Г. І.

провадженням закрито у зв'язку з недоведеністю звинувачення».

15. 3 березня 1997 року до травня 2000 року заявник безуспішно звертався до заступника Голови та Голови Дніпропетровського обласного суду, а також писав до Верховного Суду України, оскаржуючи неправильність довідки та вимагаючи її виправлення, оскільки вона не відповідала постанові Дніпропетровського обласного суду від 28 березня 1980 року і, таким чином, пам'ять його батька була заплямована. Він також вимагав порушення кримінальної справи проти заступника Голови Дніпропетровського обласного суду.

16. 8 серпня 1997 року заступник Голови палати з кримінальних справ Верховного Суду України направив скаргу заявника стосовно довідки від 4 березня 1997 року Голові Дніпропетровського обласного суду для вирішення питання щодо суті. Він також вимагав виправлення довідки та принесення публічного вибачення заявникові.

¹ Національний Комісаріат Внутрішніх Справ (еквівалент КДБ та Міністерства внутрішніх справ у відповідний час) був заснований у 1934 році як частина Об'єднаного Державного Політичного Управління. Декретом Центральної Виконавчої Комісії СРСР від 10 липня 1934 року в його структурі були також створені спеціальні надзвичайні суди, межі повноважень яких розповсюджувались на «антиреволюційні» прояви та роботу з «соціально небезпечними елементами». У колишньому СРСР цими три буналами були засуджені та ув'язнені близько двох мільйонів осіб.

17. Листами Верховного Суду України від 26 вересня та 24 грудня 1997 року заявника повідомляли про те, що його скарги відхилені як необґрунтовані. Зокрема, 24 грудня 1997 року заступник Голови Верховного Суду України зазначав, що батько заявника був реабілітований; він також зазначав, що він був засуджений з політичних мотивів. 8 і 10 вересня 1997 року та 22 квітня 1998 року Голова Дніпропетровського обласного суду відмовився анулювати чи виправляти письмову довідку.

18. 1 квітня 2000 року заявник подав до Жовтневого районного суду м. Дніпропетровська позов про визнання незаконною відмову заступника Голови та про проступання інформації, зазначеної у згаданій довідці від 4 березня 1997 року. Він вимагав також компенсації за завдану моральну шкоду.

19. 2 червня 2000 року Жовтневий районний суд м. Дніпропетровська відмовив у розгляді скарги заявника з огляду на те, що вона знаходиться поза межами компетенції судів, оскільки вона стосується адміністративної діяльності судді.

20. 20 липня 2000 року Заступник Голови Дніпропетровського обласного суду розглянув подання заявника про продовження строку на касаційне оскарження.

21. 27 липня 2000 року Жовтневий районний суд м. Дніпропетровська продовжив строк для подання касаційної скарги до Дніпропетровського обласного суду у зв'язку з тим, що заявник до 7 липня 2000 року не був поінформований про ухвалу від 2 червня і, таким чином, не мав можливості у встановлений строк подати касаційну скаргу.

22. Уряд зазначав, що 27 липня 2000 року Жовтневий районний суд повідомив заявника, що слухання у його справі відбудеться 14 серпня 2000 року у Дніпропетровському обласному суді. Заявник стверджує, що він не отримував цього повідомлення.

23. Справа надійшла до Дніпропетровського обласного суду 7 серпня 2000 року.

24. 14 серпня 2000 року Дніпропетровський обласний суд за відсутності заявника залишив у силі ухвалу від 2 червня 2000 року.

25. Скарги заявника, подані Голові Дніпропетровського обласного суду, про порушення перегляду в порядку нагляду ухвали Дніпропетровського обласного суду, включаючи скаргу про відсутність публічності слухання при розгляді його справи в суді, були відхилені 24 жовтня 2000 року як необґрунтовані. Голова Дніпропетровського обласного суду повідомив заявника, що відсутність публічності слухання у обласному суді не була перешкодою для розгляду судом справи щодо суті, заявник був належним чином поінформований про дату та місце слухання, про що він був повідомлений 27 липня 2000 року.

26. 4 вересня 2003 року Голова Апеляційного суду Дніпропетровської області видав заявнику письмову довідку про те, що 28 березня 1980 року президія Дніпропетровського обласного суду скасувала постанову Трійки Управління Народного Комісаріату Внутрішніх Справ Української Радянської Соціалістичної Республіки у Дніпропетровській області від 5 вересня 1938 року щодо Стрижак Г. І. (батька заявника) та що провадження у справі було закрито з огляду на відсутність у діях його батька складу злочину. Він також зазначав, що п. Стрижак Г. І. був визнаний неправомірно засудженим та реабілітований.

В. Проведення проти Комісії з реабілітації

27. У січні 2002 року Комісія з реабілітації Дніпропетровської обласної Ради народних депутатів відмовилась визнати заявника також реабілітованим з огляду на скасування асудження його батька. Вони також відмовили йому у видачі посвідчення реабілітованого. Зокрема, вони зазначали, що заявник не надав інформації про місце проживання його та його матері після засудження його батька.

28. У березні 2002 року заявник звернувся до Жовтневого районного суду м. Дніпропетровська з позовом до Комісії з питань реабілітації, вимагаючи визнати відмову у визнанні його реабілітованим незаконною.

29. 20 листопада 2002 року Жовтневий районний суд м. Дніпропетровська відмовив у задоволенні цих скарг як необґрунтованих. Це рішення було залишене у силі ухвалою Апеляційного суду Дніпропетровської області від 10 лютого 2003 року і ухвалою Верховного Суду України від 1 квітня 2004 року.

II. ВІДПОВІДНЕ НАЦІОНАЛЬНЕ ЗАКОНОДАВСТВО

А. Цивільний процесуальний кодекс

30. Положення Цивільного процесуального кодексу щодо повідомлень про слухання передбачають таке:

Стаття 90 Судові повістки

«Судові виклики і повідомлення провадяться повістками, що надсилаються особам, які беруть участь у справі, свідкам, експертам, представникам громадських організацій і трудових колективів за адресою, вказаною стороною, самими цими особами або іншими учасниками справи.

Повістки разом із зворотною розпискою надсилаються рекомендованим листом або через розсилних.

Як виняток, повістку можна видати на руки стороні або її представникові з їх згоди для вручення відповідним особам».

Стаття 93. Судові повістки і повідомлення

«Судові повістки_повідомлення надсилаються особам, які беруть участь у справі, з приводу вчинення процесуальних дій, в яких участь цих осіб не є обов'язковою.

Повістка_повідомлення повинна містити найменування і адресу суду, назву справи, вказівку про те, яку процесуальну дію буде вчинено, місце, день і час її вчинення».

31. Інші положення Цивільного процесуального кодексу передбачають таке:

Стаття 297. Повідомлення про розгляд справи за касаційною скаргою, поданням

«Особи, які подають касаційні скарги безпосередньо до суду, сповіщаються про день слухання справи усно, а в разі надходження від них касаційних скарг поштою — письмовим повідомленням.

... Список справ, призначених до розгляду в касаційному порядку, вивішується в приміщенні суду касаційної інстанції не пізніше як за день до їх розгляду».

Стаття 305. Наслідки неявки в судове засідання осіб, які беруть участь у справі

«В разі неявки в судове засідання будь-кого з осіб, які беруть участь у справі, належним чином не повідомлених про час і місце розгляду справи, суд відкладає розгляд справи.

Неявка зазначених у цій статті осіб, належним чином повідомлених про час і місце розгляду справи, не перешкоджає розглядові справи. Проте суд вправі і в цих випадках, визнавши причини неявки поважними, відкласти розгляд справи».

Б. Наказ Міністра юстиції України № 22/5 від 13 березня 1997 року «Про затвердження Інструкції з діловодства у Верховному Суді Автономної Республіки Крим, обласному, міжобласному, Київському і Севастопольському міських, районному (міському) судах»

32. Відповідні витяги з наказу передбачають таке:

«4.1. ... Видача довідок і документів канцелярією суду повинна проводитись протягом усього робочого дня.

В суді має бути спеціальне місце і створені належні умови для ознайомлення громадян зі справами та для складання заяв, скарг тощо.

6.12. Напередодні розгляду справи секретар судового засідання складає список справ (форма № 36), призначених до розгляду на день судового засідання, та заносить ці справи до журналу судових засідань (форма № 37). В день судового засідання список справ вивішується на спеціально відведеному місці.

6.14. Перед початком розгляду справи секретар судового засідання повинен перевірити, чи всі особи, яких викликано, з'явилися в судове засідання, хто з них не з'явився і з яких причин, чи доставлені підсудні, які перебувають під вартою. Про все це секретар судового засідання доповідає судді.

6.15. По справах, що розглядаються касаційною інстанцією, учасникам процесу, заінтересованим особам судом першої інстанції, який вирішив справу, надсилається повідомлення про час і місце розгляду справи.

Секретар колегії також перевіряє, чи повідомлені заінтересовані особи судом першої інстанції про час і місце розгляду справи касаційною інстанцією, чи надіслано їм копії касаційної скарги, подання».

ПРАВО

I. СТВЕРДЖУВАНЕ ПОРУШЕННЯ ПУНКТУ 1 СТАТТІ 6 КОНВЕНЦІЇ

33. Заявник скаржився, зокрема, за пунктом 1 статті 6 Конвенції на те, що йому не було надано жодної інформації про дату та час слухання справи, яке відбулось у Дніпропетровському обласному суді 14 серпня 2000 року, та на відсутність у зв'язку з цим публічності слухання справи. Заявник стверджував про різні порушення пункту 1 статті 6 Конвенції, який у відповідній частині передбачає таке:

«Кожна особа при вирішенні питання щодо його цивільних прав та обов'язків або при встановленні обґрунтованості будь-якого кримінального обвинувачення, висунутого проти нього, має право на справедливий і відкритий розгляд упродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом, встановленим законом...»

34. Суд повторює свій висновок про те, що пункт 1 статті 6 Конвенції застосовується до провадження у цій справі, який включає право на добру репутацію за соціальною реабілітацією (див. ухвалу щодо прийнятності від 15 червня 2004 року).

A. Неповідомлення заявника про дату та час слухання

1. Зауваження сторін

35. Уряд зазначав, що у матеріалах справи міститься копія повідомлення про дату та час слухання справи у суді касаційної інстанції, направленою заявнику 27 липня 2000 року. Вони також зазначали, що опис листування суду, який є частиною цивільної справи, містить посилання на повідомлення, надіслане заявнику, та на відповідну сторінку. Уряд вважав, що матеріали справи містять достатньо доказів для того, щоб проілюструвати, що заявник належним чином був поінформований про дату та час судового слухання від 14 серпня 2000 року.

36. Уряд вважав, що навіть якщо припустити, що до заявника з якихось причин не надійшло письмове повідомлення про час і дату слухання справи, він і/чи його представник мали можливість отримати таку інформацію у Дніпропетровському обласному суді. Вони зазначали, що заявник проживав поруч з судом, часто відвідував його з різних питань і мав можливість дізнатись у канцелярії суду та/чи у суддів про дату слухання. Більше того, п. 6.12 Інструкції № 22/5 (пункт 32 вище) встановлено, що напередодні розгляду справи секретар судового засідання складає список справ, призначених до розгляду на день судового засідання, та заносить ці справи до журналу судових засідань. У день судового засідання список справ вивіщується на спеціально відведеному місці (стаття 297 Цивільно-процесуального кодексу, пункт 31 вище). Списки судових справ, призначених до розгляду, зберігаються 1 рік, справа заявника призначалась до слухання у 2000 році, тому їх копії не можуть бути надані Суду.

37. Заявник не погоджувався. Він, зокрема, зазначав, що він ніколи не отримував повідомлення і що у матеріалах справи знаходиться оригінал, а не копія повідомлення. Більше того, повідомлення ніколи не направлялось відповідачу у справі, у матеріалах справи немає підтвердження цьому. Він стверджував, що лише 21 серпня 2000 року, тобто після того, як справа була розглянута, він дізнався про дату і час слухання, яке відбулось 14 серпня 2000 року.

2. Оцінка Суду

38. Суд зазначає, що відповідно до статті 90 Цивільно-процесуального кодексу повідомлення про дату і час слухання мало надсилатись сторонам зареєстрованим листом.

Підтвердження отримання мало повернутись до суду. Відповідно до статті 93 Цивільно-процесуального кодексу суд надсилає повідомлення без підтвердження отримання у справах, коли він вирішує, що відсутність сторони на судовому засіданні не перешкоджатиме розгляду справи. Проте, якщо суд вирішить, що особа не була належним чином повідомлена про дату і час слухання, він може відкласти її розгляд (див. пункти 30–32 вище).

39. Суд вважає мало ймовірним, що 27 липня 2000 року заявник отримав повідомлення про дату та час слухання, оскільки лише у цей день Жовтневий районний суд м. Дніпропетровська прийняв касаційну скаргу (ця ухвала стала остаточною через 10 днів). Більше того, слухання справи відбулось 14 серпня 2000 року у Дніпропетровському обласному суді без встановлення, чи було заявнику належним чином направлено повідомлення від 27 липня 2000 року. Проте Суд зауважує, що не було надано ні копії повідомлення про доставку, ні іншого повідомлення чи рішення, яке б передбачало невикористання цього поштового методу. Фактично, Уряд не надав жодних доказів того, що повідомлення було відправлене. Так само, як Уряд не продемонстрував, що воно було отримане заявником певного дня, що надало б йому чи його адвокату можливість підготуватись до слухання.

40. Суд вирішує, що заходи повідомлення у цій справі не були достатньою мірою забезпечені і, таким чином, заявник був позбавлений можливості надати свої аргументи під час публічного слухання у Дніпропетровському обласному суді. На думку Суду, це слухання було важливим, беручи до уваги той факт, що відповідачем у цій справі був заступник голови цього суду.

41. Суд вирішує таким чином, що тут було порушення пункту 1 статті 6 Конвенції з огляду на відмову національних органів повідомити заявника про дату та час слухання у цій справі.

Б. Відсутність публічного слухання

42. Уряд зазначав, що розгляд справи відбувався у відкритому засіданні, оскільки присутність громадськості не заборонялась і участь заявника у засіданні не обмежувалась діючим законодавством. Заявника належним чином повідомили про час та місце слухання справи, і його відсутність у судовому засіданні не була спричинена обмеженнями з боку держави.

43. Заявник не погодився. Він зазначав, що його присутність на засіданні була важливою для справедливого і об'єктивного розгляду його справи.

44. Суд зазначає, що скарга заявника стосується його особистої присутності на слуханні, а не широкого питання присутності громадськості. Проте, ця скарга більшою частиною обговорювалась при попередньому розгляді. Беручи до уваги висновок у пункті 41 вище, що тут було порушення пункту 1 статті 6 Конвенції, Суд вирішує, що немає необхідності окремо розглядати цей аспект справи.

II. ЗАСТОСУВАННЯ СТАТТІ 41 КОНВЕНЦІЇ

45. Стаття 41 Конвенції передбачає:

«Якщо Суд визнає факт порушення Конвенції або протоколів до неї і якщо внутрішнє законодавство відповідної Високої Договірної Сторони передбачає лише часткову компенсацію, Суд, у разі необхідності, надає потерпілій стороні справедливую сатисфакцію».

А. Шкода

46. Заявник вимагав 10 000 доларів США на відшкодування нематеріальної шкоди.

47. Уряд зазначав, що вимоги заявника були надмірними і не обґрунтовані обставинами справи.

48. Об'єктивно оцінюючи ситуацію, як цього вимагає стаття 41 Конвенції, Суд на відшкодування нематеріальної шкоди присуджує заявнику кошти у сумі 2000 ЄВРО.

Б. Витрати на провадження у Суді

49. Заявник подав вимогу головним чином щодо витрат на листування з Судом.

50. Беручи до уваги інформацію про його власність, Суд присуджує заявнику 200 ЄВРО витрат на провадження в Суді.

В. Пеня

51. Суд вважає за доцільне призначити пеню на підставі граничної позичкової ставки Європейського центрального банку, до якої мають бути додані три відсотки.

ЗА ЦИХ ПІДСТАВ, СУД ОДНОГОЛОСНО

1. Вирішує, що було порушення пункту 1 статті 6 Конвенції;

2. Вирішує, що:

(а) протягом трьох місяців з дня, коли рішення стане остаточним відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції, держава_відповідач має сплатити заявнику такі кошти, які мають бути конвертовані у національну валюту держави_відповідача на день здійснення платежу:

(i) 2000 ЄВРО (дві тисячі ЄВРО) на відшкодування нематеріальної шкоди і

(ii) 200 ЄВРО (двісті ЄВРО) витрат на провадження в Суді плюс суму будь_якого податку, який може бути стягнуто з заявника;

(б) у випадку несплати чи несвоєчасної сплати державою_відповідачем належної заявникові суми, на неї нараховуватиметься пеня, яка дорівнює граничній позичковій ставці Європейського центрального банку плюс три відсотки, з часу, коли закінчиться вищезгаданий тримісячний строк, і до моменту повного розрахунку;

3. Відхиляє решту вимог заявника щодо справедливої сатисфакції.

Вчинено англійською мовою та повідомлено письмово 8 листопада 2005 року відповідно до пунктів 2 та 3 Правила 77 Регламенту Суду.

С. ДОЛЛЄ Ж.

НП. КОСТА

Секретар Секції

Голова Секції